

Шкарбан І.А., курсант 3 курсу юридичного факультету
Інституту кримінально-виконавчої служби
Науковий керівник: Нескороджена Л.Л., кандидат
юридичних наук, доцент, доцент кафедри
загальноюридичних дисциплін Інституту кримінально-
виконавчої служби

Вдосконалення української моделі корпоративного управління з метою
захисту прав акціонерів

Основною організаційно-правовою формою підприємств і монополій у всіх сферах економіки розвинених країн є акціонерні товариства. Підприємство у формі акціонерного товариства є найвигіднішим і найпоширенішим типом організації підприємства на Заході. По-перше, його корпоративна форма забезпечує мобілізацію великих грошових сум шляхом реалізації акцій серед населення. По-друге, вона забезпечує передачу окремих інтересів власності, оскільки акції можуть легко продаватися іншим особам. По-третє, вона накладає на акціонера відповідальність тільки у межах свого капіталу.

Після прийняття Закону «Про акціонерні товариства» [1] його окремі положення були предметом тривалих дискусій в силу їх неоднозначності та очевидних недоліків у формулюванні. Тому нині існують досить суттєві недоліки в правовому регулюванні діяльності акціонерних товариств.

Зокрема з огляду на управління акціонерним товариством в Законі України «Про акціонерні товариства» [1] містяться положення, що мають різні тлумачення. У ст. 19 цього Закону вказується про формування резервного капіталу. Проте чітко не визначена обов'язковість його створення: чи це право власників, щоб захистити, мінімізувати для себе ризик втрати всього капіталу з подальшою ліквідацією товариства (в такому разі це право учасників АТ), чи це обов'язкова норма, яка є формою захисту учасників та володільців акцій в АТ.

Також не визначена обов'язковість/не обов'язковість проведення спеціальної перевірки фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства ревізійною комісією (ревізором), а в разі її відсутності — аудитором. В ст. 76 Закону не вказано, що створення спеціальної перевірки є обов'язковим, а проводиться лише за ініціативи власників, загальних зборів, наглядових зборів і т.д. Проте ст. 73-75 ЗУ вказують про обов'язковість таких перевірок та про права складу комісії, яким мають надаватися всі звіти АТ. Опиратись можна лише на ст. 162 ЦКУ, в якій вказано, що акціонерне товариство повинне для перевірки та підтвердження правильності річної фінансової звітності щорічно залучати аудитора, не пов'язаного майновими інтересами з товариством чи його учасниками [2].

Цікавими є положення Закону, що стосуються порядку створення наглядової ради АТ. У відповідності із положеннями ч. 1 ст. 51 наглядова рада створюється як орган, що здійснюватиме захист прав акціонерів товариства, і в межах компетенції, визначеної статутом та цим Законом, контролюватиме та регулюватиме діяльність виконавчого органу товариства. В ст. 53 Закону зазначається, що члени наглядової ради акціонерного товариства обираються з числа фізичних осіб, які мають повну дієздатність, шляхом кумулятивного голосування.

Варто зазначити, що у нормативних актах присвячених корпоративному управлінню європейських країн, - основною метою запровадження процедури кумулятивного голосування є захист інтересів міноритарних акціонерів, котрі в результаті цього отримують можливість мати свого представника у наглядовій раді. Проте закріплений новим Законом механізм кумулятивного голосування дещо відрізняється від загальноприйнятого стандарту і тому не здатен виконувати притаманні йому функції. Очевидно, що внаслідок такого голосування ті акціонери, котрі володіють значними пакетами акцій зможуть забезпечити собі переважаче представництво в наглядовій раді акціонерного товариства. Видається, що запроваджений Законом описаний спосіб формування наглядової ради товариства на практиці буде використовуватися не інакше як з метою усунення міноритарних акціонерів від участі в управлінні товариством.

Українська модель корпоративного управління знаходиться на стадії формування і є перехідною конструкцією, в якій формально представлені

елементи різних моделей. Йдеться про відносно розпорошену власність, що є ознакою аутсайдерської (англо-американської) моделі [3, с. 42].

В світовій практиці вдалим прикладом ефективного корпоративного управління з розпорошеною структурою акціонерного капіталу є приклад США, де акціонерами є 21% населення. Тут ефективними контролерами виступають надзвичайно розвинений фондовий ринок та ефективний механізм злиття і поглинань [4, с. 75].

Щоб вдосконалити українську модель корпоративного управління, Н. Васюткіна [5] вважає, що перетворення необхідно починати з внутрішньо корпоративної системи управління. Збалансована система управління в середині корпорації можлива тільки за рахунок досягнення внутрішнього співробітництва, що являє собою концентрацію внутрішньо інтеграційних зв'язків, що будуються на внутрішній інтеграції, культурі співробітництва.

Суржик В. [6, с. 139] вважає, що спочатку необхідно встановити умови для працездатності, незалежності і відповідальності наглядової ради та чітко розмежувати повноваження органів управління (розподіл функцій і обов'язків між органами корпоративного управління).

Підсумовуючи, можна сказати, що існує фундаментальне протиріччя в формуванні системи корпоративного управління. Суть її полягає в тому, що в ній співіснують два протилежні підходи: концентрація акціонерного капіталу, яка передбачає мінімум правових засобів захисту акціонерів, і англосаксонська традиція, для якої характерне розпорошення власності серед індивідуальних міноритарних акціонерів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 року // Відомості Верховної Ради України, 2008. - № 50-51. - ст. 384.
2. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України, 2003. - № 40-44. - ст.356.
3. Антошко Т.Р. Інсайдерська та аутсайдерська складові сучасного корпоративного управління: системний підхід / Т.Р. Антошко // Економіка та держава. - 2014. - № 1(73). - С. 41-44.
4. Супрун Н. А. Еволюція вітчизняної моделі управління: монографія / Н. А. Супрун. - К.: КНЕУ, 2014. - 270с.
5. Васюткіна Н. В. Особливості формування моделі корпоративного управління в Україні / Н. В. Васюткіна // Проблеми системного підходу в економіці [Електронне наукове видання]. - 2011. - № 4. - Режим доступу до журн.: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/P8PE/i^ex.Mt>.
6. Суржик В. Г. Роль корпоративного управління в умовах трансформації економіки / В. Г. Суржик // Науковий вісник ЧДДЕУ. - 2014. - № 2 (10). - С. 139-144.